

УДК 351.83

О. В. Заїка

кандидат наук з державного управління, доцент

Я. С. Стрількокандидат наук з державного управління
Класичний приватний університет

РИНОК ПРАЦІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано показники функціонування ринку праці Запорізької області, визначено його сучасні проблеми, окреслено найближчі перспективи розвитку й запропоновано відповідні сьогоднішні заходи державної регіональної політики у сфері забезпечення зайнятості населення.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, ринок праці, Державна служба зайнятості, проблеми регіонального ринку праці, пріоритетні заходи державної регіональної політики зайнятості.

I. Вступ

У 2013 р. українському ринку праці була притаманна “обережна стабільність”. Більшість компаній не виявляли особливої активності у працевлаштуванні, рівень безробіття зберігався на позначці 7%, зарплати суттєво не підвищувалися, зайняте населення працездатного віку становило 67,4% [3]. Експерти прогнозували відсутність суттєвих змін і у 2014 р., однак непередбачувана глибина соціально-політичної кризи привела до кардинальних перетворень у сфері соціально-трудова відносин.

За даними Дослідницького центру Міжнародного кадрового порталу HeadHunter Україна, у червні кількість опублікованих вакансій скоротилася на 25%, натомість кількість створюваних резюме залишається незмінною порівняно з минулим місяцем [1]. Незважаючи на те, що літо – це традиційний період відпусток і застою на ринку праці, негативна динаміка цього року зумовлена політичною та економічною ситуацією в країні. Необхідність фінансування тривалого військового протистояння може привести до стрімкого падіння споживчого попиту в населення через затримки виплат заробітної плати, тобто зниження його платоспроможності, що, у свою чергу, викличе скорочення обсягів виробництва та масові звільнення працівників.

Практичну цінність, з огляду на ситуацію, що склалася, має розгляд потенційних проблем і переваг регіональних ринків праці з метою розробки певних напрямів державного регулювання зайнятості та забезпечення соціально-економічної стабільності в суспільстві.

II. Постановка завдання

Метою статті є оцінювання рівня функціонування ринку праці Запорізької області за останні п'ять років та визначення доцільних заходів державної регіональної політики у сфері забезпечення зайнятості населення.

III. Результати

У 2013 р. чисельність зайнятого населення у віці 15–70 років у Запорізькій області становила 821,9 тис. осіб і порівняно з 2009 р. зменшилася на 2,3 тис. осіб. При цьому рівень зайнятості населення збільшився з 58,6% до 61,3%. Чисельність безробітних у віці 15–70 років у 2013 р. знизилася порівняно з 2012 р. на 3,7 тис. осіб і становила 57,7 тис. осіб. Скорочення цього показника за останні п'ять років більш суттєве – на 15,3 тис. осіб. Рівень безробіття за методологією МОП знизився з 8,1% у 2009 р. до 6,6% у 2013 р. (табл. 1).

Серед зареєстрованих безробітних жінки становили 12,1 тис. осіб (50,1%), молоді до 35 років – 9,7 тис. осіб (40,3%), особи, що проживають у сільській місцевості, – 8,7 тис. осіб (36,1%), особи, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, – 7,4 тис. осіб (30,6%).

Середньооблікова кількість штатних працівників у Запорізькій області у 2013 р. порівняно з 2012 р. зменшилася на 25,1 тис. осіб та становила 422,8,7 тис. осіб, порівняно з 2009 р. цей показник скоротився на 44,7 тис. осіб [3].

По Запорізькій області кількість наявних вакансій, зареєстрованих у службі зайнятості, на кінець 2013 р. становила 1017 од., на 629 од. більше, ніж на кінець 2012 р., та на 76 од. менше, ніж на кінець 2009 р. Найбільше навантаження на 1 вільне робоче місце спостерігалось на кінець 2012 р., найменше – на кінець 2010 р. (табл. 2).

Таблиця 1

Рівень зайнятості та безробіття населення Запорізької області протягом 2009–2013 рр.*

Рік	Зайняте населення				Безробітне населення			
	у віці 15–70 років		працездатного віку		у віці 15–70 років		працездатного віку	
	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	У % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи
2009	824,2	58,6	749,9	66,5	73,0	8,1	73,0	8,9
2010	825,7	59,5	746,2	67,1	66,9	7,5	66,9	8,2
2011	827,4	60,4	749,0	68,1	64,5	7,2	64,5	7,9
2012	821,2	60,6	762,1	69,4	61,4	7,0	61,4	7,5
2013	821,9	61,3	764,0	69,5	57,7	6,6	57,7	7,0

*Використано [1].

Таблиця 2

Дані щодо чисельності незайнятих громадян та кількості вакансій, зареєстрованих у державній службі зайнятості станом на кінець 2009–2013 рр.*

Показники	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Усього незайнятих громадян	27431	25951	23107	23872	24068
Потреба у працівниках	1093	1562	825	388	1017
Навантаження на 1 вільне робоче місце	25	17	28	62	24

*Використано [2].

Серед 22 центрів зайнятості області, де збільшилась кількість вакансій, найбільш суттєво вона зросла в Розівському (26,3%), Бердянському (24,5%) та Куйбишевському (23,4%) районних центрах зайнятості. По Запорізькій області питома вага вакансій із заробітною платою вище від мінімальної збільшилася на 20,6% та становила 84,1% від загальної кількості вакансій, заявлених роботодавцями. Найвищою питома вага вакансій із заробітною платою вище від мінімальної була у м. Бердянську (99,0%), у Бердянському (96,9%) та Орхівському (93,6%) районах, а найнижчою – у Веселівському (61,6%), Токмацькому (70,6%) і Михайлівському (72,0%) районах.

Ситуація на ринку праці Запорізької області у 2013 р. характеризувалася постійним попитом на кваліфікованих робітників з інструментом (19,0%), на професіоналів (18,2%), на робітників з обслуговування, експлуатації й контролювання роботи технологічного устаткування, складання устаткування та машин (17,8%), а також на працівників сфери торгівлі й послуг (12,0%).

У Запорізькій області зростання кількості безробітних, працевлаштованих за направленням Державної служби зайнятості, становить 62,1% (з 19,2 тис. до 31,1 тис. осіб). Позитивну динаміку досягнуто в усіх центрах зайнятості області, зокрема у Мелітопольському МЦЗ, Південному РЦЗ м. Запоріжжя, Запорізькому МЦЗ та Бердянському МЦЗ чисельність працевлаштованих безробітних зросла у 2 рази, а в Шевченківському РЦЗ м. Запоріжжя – у 3 рази.

Загальна тривалість зареєстрованого безробіття по Запорізькій області зросла на 1 день (з 112 до 113 календарних днів). Скорочення цього показника відбулося у 17 центрах зайнятості області. Найнижчою трива-

лість зареєстрованого безробіття була в Куйбишевському РЦЗ та Орхівському РЦЗ (69 та 73 дні відповідно), найвищою – в Енергодарському МЦЗ та Запорізькому МЦЗ (відповідно 156 та 154 дні).

За сприяння Державної служби зайнятості Запорізької області протягом січня–грудня 2013 р.:

- 40,7 тис. осіб отримали роботу, з них 31,1 тис. зареєстрованих безробітних;
- 10,9 тис. безробітних осіб брали участь у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру;
- 10,9 тис. безробітних проходили професійне навчання;
- 701 особу працевлаштовано шляхом виплати допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності;
- працевлаштовано на нові робочі місця 517 безробітних осіб, за яких здійснюється компенсація єдиного внеску роботодавцям;
- 906 осіб старше 45 років отримали ваучер на навчання, зокрема 410 осіб безробітних [5].

Вищезазначене вказує на позитивні результати роботи Державної служби зайнятості в Запорізькій області. Однак поза статистичними даними залишилися такі проблеми регіонального ринку праці:

- скорочення обсягів промислового виробництва та скорочення співробітників запорізькими підприємствами через економічні труднощі;
- переведення на “короткий” графік роботи співробітників конструкторського бюро “Прогрес”, Запорізького автомобільного заводу, “Укрграфіту”, “Запоріжвогнетриву”, “Гірничодобувної компанії “Мінерал”, “Запоріжтрансформатору”, “Заводу ма-

- логабаритних трансформаторів”, “Запорізького заводу надпотужних трансформаторів”, “Запорізького кабельного заводу”;
- затримка виплат допомоги по безробіттю;
  - наближення рівня середньої заробітної плати за запропонованими вакансіями до межі бідності;
  - значні обсяги “тіньової” зайнятості;
  - невідповідність понад третини реалізованих вакансій фаху працівників;
  - нестача якісних робочих місць;
  - великий розрив між реальністю й теоретичними програмами підготовки фахівців у ВНЗ.

Політика, здійснювана у сфері регулювання ринку праці України, призвела до погіршення стану людського капіталу та консервації неефективності використання трудового потенціалу, уповільнюючи тим самим модернізацію економіки на стадії виходу з кризи. Через низький рівень доходів працюючих зросла частка населення, яке потребує державної соціальної допомоги. Затягування економічної депресії в Україні у 2013 р. було безпосередньо пов'язане з невирішеністю проблеми значної залежності національної економіки від зовнішньої кон'юнктури [4, с. 25–26].

За останні місяці 2014 р. в соціально-економічному житті України відбулися такі події:

- припинення роботи значної частини державних установ у зв'язку із зміною влади;
- скорочення господарської діяльності підприємствами малого й середнього бізнесу через поглиблення нестабільності та значного ускладнення криміногенної ситуації;
- значне знецінення національної валюти;
- скорочення обсягів промислового виробництва великих підприємств з причин розриву економічних зв'язків, ускладнення умов експорту тощо.

Кризові перетворення національної економіки стають усе глибшими, а усунення чинника політичної невизначеності в країні може затягнутися на невизначений термін. За таких умов можна очікувати на довгий період економічного спаду, який неминує слідує за політичною кризою, негативні прояви якого відчують на собі широкі верстви населення.

Ситуація на ринку праці в найближчі декілька років з великою ймовірністю матиме такі ознаки:

- скорочення існуючих і припинення створення нових робочих місць у промисловості;
- збільшення безробіття серед фахівців банківської сфери;
- скорочення зайнятості в галузях автомобільного й авіатранспорту у зв'язку зі зниженням інтенсивності транспортних перевезень і підвищенням цін на них;

- відтік кваліфікованих кадрів ІТ-галузі за кордон через причини посилення податкового пресу для підприємств галузі, що призведе до скорочення заробітної плати та інших виплат;
- зростання безробіття у сфері державного управління;
- зростання безробіття у сфері послуг і роздрібно-торгівлі через падіння реальної платоспроможності населення;
- скорочення можливостей працевлаштування фахівців будівельної галузі в країнах близького зарубіжжя, що посилить конкуренцію на ринку праці в галузі будівництва.

Отже, пріоритетними заходами державної регіональної політики у сфері забезпечення зайнятості населення повинні бути:

1) формування ринку праці:

- активна співпраця влади правоохоронними й податковими органами у справі легалізації робочих місць;
- залучення державних інвестицій до програм відродження села. Серед пріоритетних видів підприємництва на селі слід розглядати дрібне сільськогосподарське виробництво (сільськогосподарські угіддя обіймають 2242,2 тис. га, або 82,5% від загальної площі земель області), ремісництво, зелений туризм тощо;
- організація громадських робіт відповідно до специфіки регіону та ситуації на регіональному ринку праці;
- надання фінансової та організаційно-технічної допомоги працівникам великих підприємств при переході у сферу малого та середнього бізнесу;
- розвиток молодіжного підприємства за допомогою субсидування, надання пільгових кредитів, консультаційних послуг тощо;

2) сприяння працевлаштуванню громадян:

- сприяння географічній мобільності та легалізації неформальної міграції робочої сили через укладення Державною службою зайнятості регіону договорів з підприємствами інших регіонів України;
- формування інформаційної системи управління трудовим потенціалом у містах і районах з використанням мережі Інтернет для оперативного працевлаштування, аналізу плинності кадрів, міграції населення, збалансованості наявних трудових ресурсів і робочих місць, створення регіонального банку робочих місць;
- сприяння створенню індустріального парку із сучасною інженерною та сервісною інфраструктурою;

3) удосконалення системи професійного навчання:

- розробка та впровадження регіональної програми перекваліфікації незайнятого населення, яка повинна враховувати специфіку професійно-кваліфікаційної структури трудових ресурсів регіону;

– розробка сучасних паспортів професій, які чітко регламентують, що повинен знати і вміти фахівець для усунення наявного дисбалансу на ринку праці між попитом і пропозицією фахівців;

4) максимальне розширення прав регіону в реалізації політики зайнятості.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності функціонування регіонального ринку праці, усуненню певних соціально-економічних ризиків і забезпеченню соціального захисту населення у сфері зайнятості.

IV. Висновки

Отже, позитивними ознаками функціонування ринку праці Запорізької області за період 2009–2013 рр. можна вважати: зменшення чисельності безробітних у віці 15–70 років на 15,3 тис. осіб (з 8,1 до 6,6%); зростання кількості вакансій у 2013 р. порівняно з 2012 р. на 629 од.; зростання кількості безробітних осіб, працевлаштованих за направленнями Державної служби зайнятості; скорочення тривалості безробіття у 17 центрах зайнятості області. Серед недоліків слід відзначити: скорочення чисельності штатних працівників у 2013 р. порівняно з 2009 р. на 44,7 тис. осіб; скорочення кількості вакансій за той же період на 76 од.; переведення на “короткий” графік роботи співробітників найбільших промислових підприємств міста й області; затримка виплат допомоги по безробіттю; наближення рівня середньої заробітної плати за запропонованими вакансіями до межі бідності; значні обсяги “тіньової” зайнятості; невідповідність понад третини реалізованих вакансій фаху працівників; значний розрив між реальністю й теоретичними програмами підготовки фахівців у ВНЗ.

Враховуючи можливі негативні наслідки наявної в країні соціально-політичної кризи, ситуація на ринку праці в короткостроковій перспективі може мати такі ознаки: збільшення безробіття в банківській сфері, в галузях авто- й авіаперевезень, державного управління, у сфері послуг і роздрібно тор-

гівлі, відтік кваліфікованих кадрів за кордон. З огляду на це пріоритетними заходами державної регіональної політики у сфері забезпечення зайнятості населення повинні бути: формування ринку праці (легалізації робочих місць, розробка й реалізація програм відродження села, організація громадських робіт, сприяння розвитку підприємництва); сприяння працевлаштуванню громадян (сприяння географічній мобільності робочої сили, оперативному працевлаштуванню); удосконалення системи професійного навчання (розробка та впровадження регіональної програми перекваліфікації незайнятого населення, розробка сучасних паспортів професій); максимальне розширення прав регіону в реалізації політики зайнятості.

Список використаної літератури

1. В июне рынок труда просел на 25% [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/v-iune-rynok-truda-prosel-na-25-299795>.
2. Динаміка та збалансованість зареєстрованого ринку праці у професійно-кваліфікаційному розрізі [Електронний ресурс] // Запорізький регіональний центр зайнятості. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/zap/control/uk/statdatacatalog/list>.
3. Основні показники ринку праці (річні дані) [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Запорізькій області. – Режим доступу: http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/18.1_osn_pok_run_pr_2000-2013.pdf.
4. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2014. – 132 с.
5. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у Запорізькій області : інформаційно-аналітичні матеріали [Електронний ресурс] // Запорізький регіональний центр зайнятості. – 2013. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/zap/control/uk/statdatacatalog/list>.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2015.

Заика Е. В., Стрилько Я. С. Рынок труда Запорожской области: современное состояние и перспективы дальнейшего развития

В статье проанализированы показатели функционирования рынка труда Запорожской области, определены его современные проблемы, обозначены ближайшие перспективы развития и предложены целесообразные мероприятия государственной региональной политики в сфере обеспечения занятости населения.

Ключевые слова: занятость, безработица, рынок труда, Государственная служба занятости, проблемы регионального рынка труда, приоритетные мероприятия государственной региональной политики занятости.

Zaika O., Strilko Ya. The Labor-Market of Zaporozhian Region: Modern Being and Prospects of Development

The labor market reflects the most of the political and socio-economic processes that take place in the country. The policies implemented in the labor market of Ukraine has led to a deterioration of

human resources and conservation inefficient use of labor potential, thereby slowing the modernization of the economy at the stage of the crisis. Due to low level of income workers the proportion the population that requires state social assistance increased.

Most companies do not show much activity in employment, the unemployment rate tends to rise, wages are not rising significantly.

Practical value, taken into account the difficult situation in the country, has consideration of potential problems and benefits of regional labor markets in order to develop certain areas of state regulation of employment and socio-economic stability in society.

In the short term, the situation in the labor market, given the possible negative effects of the country's existing socio-political crisis may have the following symptoms: increased unemployment in the banking sector, in the areas auto and air transportation, government, services and retail outflows skilled workers abroad. Taking this into account the priority actions of the state regional policy in the area of employment should be: the formation of the labor market (the legalization of jobs, development and implementation of recovery programs villages, public works, promoting entrepreneurship); facilitate the employment of citizens (promoting geographical labor mobility, operational employment); improving the system of vocational training (development and implementation of regional programs for retraining unemployed, development of modern passports professions); maximum empowerment of the region in the implementation of employment policies.

Key words: employment, unemployment, labor-market, Government service of employment, problems of regional labor-market, priority measures of state regional policy of employment.